

**XORIJIY INNOVATSION TAJRIBALARNI TRANSFERATSIYA
QILISHNING ADAPTIV MEXANIZMLARI VA ULARNING SANOAT
KORXONALARI BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI**

**ADAPTIVE MECHANISMS OF FOREIGN INNOVATION TRANSFER
AND THEIR ROLE IN ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF
INDUSTRIAL ENTERPRISES**

**АДАПТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ТРАНСФЕРА ЗАРУБЕЖНОГО
ИННОВАЦИОННОГО ОПЫТА И ИХ ВЛИЯНИЕ НА УСТОЙЧИВОЕ
РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi

Qoraqalpoq davlat universiteti tayanch doktoranti

Yuldasheva Mekhrunisa Kasimjan qizi

PhD Student (Doctoral Researcher)

Karakalpak State University

Юлдашева Мехруниса Касимжан кизи

Базовый докторант

Каракалпакского государственного университета

Annotatsiya. Mazkur maqolada xorijiy innovatsion tajribalarni sanoat korxonalariga transfer qilishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganilgan. Innovatsiyalarni bevosita ko'chirish emas, balki mahalliy iqtisodiy, ekologik va texnologik sharoitlarga moslashtirish zarurligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida xorijiy innovatsion tajribalarni adaptatsiya qilish filtri orqali joriy etish sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qilishi aniqlangan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, texnologiyalar transferi, adaptatsiya mexanizmi, xorijiy tajriba, sanoat korxonalari, barqaror rivojlanish, ekologik samaradorlik, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of transferring foreign innovative practices to industrial enterprises. It substantiates the necessity of adapting innovations to local economic, environmental, and technological conditions rather than directly replicating them. The study reveals that the implementation of foreign innovative practices through an adaptation filter contributes to enhancing the competitiveness of industrial enterprises, improving resource efficiency, and ensuring sustainable development.

Keywords: innovation, technology transfer, adaptation mechanism, foreign experience, industrial enterprises, sustainable development, environmental efficiency, economic efficiency.

Аннотация. В данной статье исследуются теоретические и практические аспекты трансфера зарубежного инновационного опыта на промышленные предприятия. Обоснована необходимость не прямого копирования инноваций, а их адаптации к местным экономическим, экологическим и технологическим условиям. Результаты исследования показывают, что внедрение зарубежного инновационного опыта через механизм адаптации способствует повышению конкурентоспособности промышленных предприятий, эффективному использованию ресурсов и обеспечению устойчивого развития.

Ключевые слова: инновации, трансфер технологий, механизм адаптации, зарубежный опыт, промышленные предприятия, устойчивое развитие, экологическая эффективность, экономическая эффективность.

Kirish. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida innovatsiyalar mamlakatlar iqtisodiy o'sishining muhim omiliga aylanmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, sanoat korxonalarining raqobatbardoshligi ko'p jihatdan zamonaviy texnologiyalar va innovatsion boshqaruv usullarini qo'llash darajasiga bog'liq.

O'zbekiston, jumladan Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoatini modernizatsiya qilish jarayonida xorijiy innovatsion tajribalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq xorijda muvaffaqiyatli qo'llanilgan texnologiyalarni

mahalliy sharoitlarni hisobga olmasdan joriy qilish kutilgan natijalarni bermasligi mumkin. Shu sababli innovatsiyalarni transfer qilishda adaptiv yondashuvlardan foydalanish zarur.

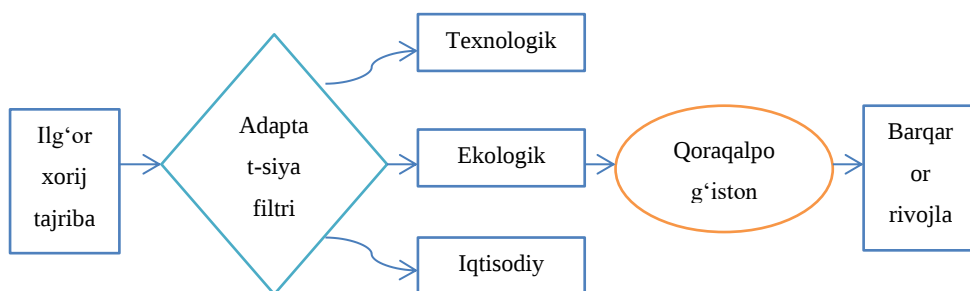
Xorijiy innovatsion tajribalarni transfer qilishning nazariy asoslari. Innovatsiyalar transferi deganda yangi texnologiyalar, bilimlar, boshqaruv usullari va ilg'or tajribalarni bir mamlakat yoki tashkilotdan boshqasiga o'tkazish jarayoni tushuniladi. Ushbu jarayon sanoat korxonalarining texnologik yangilanishini jadallashtirishga xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlarda innovatsiyalar transferining quyidagi shakllari ajratiladi:

- texnologiyalar importi;
- litsenziyalash;
- xorijiy investitsiyalar;
- ilmiy-texnik hamkorlik;
- qo'shma korxonalar tashkil etish;
- raqamli texnologiyalar almashinuvi.

Biroq innovatsiyalar transferining samaradorligi ularning mahalliy iqtisodiy muhitga moslashish darajasi bilan belgilanadi.

Xorijiy innovatsion tajribalarni adaptatsiya qilish mexanizmi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xorijiy innovatsion tajribalarni joriy etishda quyidagi konseptual modeldan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

1-rasm. Xorijiy innovatsion tajribalarni adaptatsiya qilish mexanizmi

Mazkur mexanizmada adaptatsiya filtri asosiy bo'g'in sifatida xizmat qiladi. U xorijiy innovatsiyalarning mahalliy sharoitlarga mosligini baholaydi.

Iqtisodiy baholash innovatsiyaning rentabelligi, investitsiya samaradorligi va xarajatlarni kamaytirish imkoniyatlarini aniqlaydi.

Ekologik baholash ishlab chiqarishning atrof-muhitga ta'siri, energiya tejamkorligi va chiqindilarni kamaytirish imkoniyatlarini o'rganadi.

Texnologik baholash esa korxonaning mavjud texnik bazasi, raqamli infratuzilmasi hamda innovatsiyani joriy qilish imkoniyatlarini tahlil qiladi.

Muhokama. Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalar transferi muvaffaqiyati texnologiyani to'liq nusxalashga emas, balki uni milliy va hududiy xususiyatlarga moslashtirishga bog'liq. Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoatida ham energiya tejamkor texnologiyalar, raqamli ishlab chiqarish tizimlari va ekologik innovatsiyalarni joriy etishda adaptiv mexanizmlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bu esa resurslardan samarali foydalanish, mahsulot tannarxini pasaytirish va korxonalar raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari xorijiy innovatsion tajribalarni transfer qilish jarayonida adaptatsiya mexanizmlaridan foydalanish zarurligini ko'rsatdi. Innovatsiyalarni iqtisodiy, ekologik va texnologik mezonlar asosida baholash ularning samarali joriy etilishiga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlash, resurs tejamkor texnologiyalarni keng qo'llash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rogers E.M. *Diffusion of Innovations*. 5th ed. New York: Free Press, 2003.
2. Schumpeter J.A. *The Theory of Economic Development*. New Brunswick: Transaction Publishers, 1934.
3. OECD. *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*. Paris: OECD Publishing, 2018.
4. Porter M.E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990.
5. Chesbrough H. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Boston: Harvard Business School Press, 2003.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг инновацион ривожланишга оид фармон ва қарорлари. Тошкент, 2024.
7. World Bank. *Innovation Policy: A Guide for Developing Countries*. Washington DC: World Bank Publications, 2021.